

**[„DEȘI CESTIUNEA DUNĂRII...”] –
de Mihai Eminescu [1
decembrie 1881]**

Fotografie de arhiva. Mihai Eminescu de Nestor Heck – 1884. Basarabia-Bucovina.Info

Deși cestiunea Dunării și faza delicată în care-a intrat ar fi de natură a absorbi atenția Adunării deputaților, câtă să mărturisim că ceea ce-o preocupă și mai mult, împătîmind grupurile Adunării, este proiectul de reformă a legii tocmelelor agricole. Iată în adevăr deosebirea radicală între cestiuni organice și între cestiuni de politică de zi. Dunărea e o cestiune de politică de zi, de natură în adevăr de-a da zbor celui mai intensiv patriotism platonice ; tocmelele agricole însă nu apelează la patriotismul platonice, ci la cel real. Ele cer nu a se face bine din tezaurul mizeriei comune, din buget, nu a se arăta generos cu banul țării și a avea aerul și gloria generozității fără a-i suporta sacrificiile; reforma tocmelelor agricole atinge interesele individuale a trei din patru părți dintre deputați și aci nu numai că nu vor fi generoși, dar teamă ne e că cei mai mulți nu ar fi capabili de- a fi dreți măcar.

În privirea acestei reforme a apărut de curând o scriere importantă, raportul d-lui A.D. Holban, scris în calitatea sa de membru al comisiei delegate de consiliul județean de Iași pentru a studia cestiunea. dacă nu ne pronunțăm asupra soluțiunilor de detaliu a acestei scrieri este că deosebirea între datina plugărească din Țara Românească și cea din Moldova e atât de mare încât nu putem să discutăm o soluțiune unilaterală, care are în vedere numai o parte a țării.

Tot motivul acesta ne face a declara că proiectul guvernului e cu totul nematur și incapabil de-a suporta o discuție serioasă, abstracție făcând de unele propuneri absurde chiar pe cari le cuprinde.

Ceea ce ne preocupă însă este punctul de vedere din care autorul raportului pleacă și care cuprinde numai jumătate de adevăr.

În principiu – zice raportul – putem considera procesul dintre brațe și capital ca o problemă tot atât de insolubilă ca și cuadratura cercului și perpetuum mobile. Acest proces va fi

pururea materie de discuțiune ideologică cât vor exista societăți organizate, fiindcă progresul cel mai îndepărtat ce ne-am putea închipui nu va avea niciodată mijloace pentru a dezlega această enigmă, care va rămânea pentru viitor o întrebare eternă, precum a fost pentru trecut. Formele externe pot varia, factorii ecuațiunii sociale se pot interverti în unele priviri – fondul însă va rămânea inalterabil, întru cât se atinge de disparițiunea de fapt a sărăciei și de predominarea absolută a fericirii omenești.

Aceasta rezultă din logica lucrurilor, fiindcă civilizațiunea nu se produce prin salturi, ci prin o serie de oscilațiuni lente și progresive ; ea nu are de scop de a desființa totul deodată pentru a crea prin răsărituri magice stări de lucruri nouă – și apoi a se opri în loc ; mai mult încă, ea nu caută să subordoneze pe cei inteligenți, culți și avuți mediocrităților și gloatelor ignorante, ci tinde să facă conchiste succesive asupra ignoranței. Civilizațiunea nu caută a egaliza pe toți în mizerie și sărăcie, ci încearcă a înălța din treptele obscure pe cei mai bine dotați și a-i duce neconținut „de jos în sus”. Progresul fiind ilimitat, infinit, niciodată nu va veni momentul când toți să poată parveni la aceeași treaptă socială – și prin urmare niciodată toți nu vor putea fi egali între sine. Interesele colectivității sociale în unele priviri sunt contrarie libertății absolute și egalității perfecte, pentru că obiectivul colectivității nu se reduce numai la satisfacerea materială a vieții individului; societatea, în opoziție cu individul, are un ideal impersonal, caută realizarea unor rezultate generale, are interese morale ce trec peste sfera egoismului individual și căruia din contra i se cer sacrificii ce creează inegalități.

Toate acestea sunt bune și frumoase, dar autorul uită a vorbi de marea deosebire între capitalul mobil și cel imobil, între munca industrială și cea agricolă. Cu totul altele ni se pare că trebuie să fie raporturile între proprietatea agricolă și muncitorul agricol, căci muncitorul e aci clasa cea mai

importantă din stat, acea care ne dă pe soldat, acea ale cărei prisoase alimentează și cu banul și cu brațele industriile orașelor; și alte raporturi sunt între capitalistul bancher care cumpără acții de Panama și încasează anuități, indiferentă fiindu-i soarta celor ce sapă canalul de la Panama și fac să-i fructifice capitalul.

La teza d-lui Holban, că, întru cât există societate umană organizată, vor exista fatalmente posidenți și proletari, am răspunde că există stadii ale dezvoltării omenești în care proletariatul nici nu e cu puțință, că această din urmă formă de inegalitate este în mare parte a se atribui mașinei și absolutei libertăți a capitalului bănesc și că, pe atunci pe când d. Holban era copil, exista multă neegalitate în țară la noi, dar nu existau proletari.

Daca există antagonism între capital și brațe, ceea ce tăgăduim pentru starea normală a unui stat agricol, pe de altă parte există o luptă și mai mare între cele două forme fundamentale ale capitalului, între ban și moșie.

Această luptă este atât de intensivă încât capitalul bănesc, această putere esențial cosmopolită, amenință a supune cu desăvârșire forma a doua.

Supuind-o, capitalul bănesc va dicta în stat, el va imprima caracterul său organizării sociale, organizării muncii, banul va deveni măsura caracterului, a naționalității, a idealelor acelor pentru care se cer sacrificii ce produc inegalitatea, patria va deveni un otel și naționalitatea o marfă.

Când raportorul consiliului județean de Iași vorbește de marea importanță a culturii mari paralel cu cea mică uită că cea importantă este apreciabilă pentru statul român numai pe cât cultura mai mare va fi exercitată de români, pe cât se va favoriza urcarea de jos în sus a elementului românesc. Din momentul în care capitalul imobil, moșia, nu va fi decât o formă a capitalului bănesc, din momentul în care societăți

străine bunăoară și-ar pune capitalul la mijloc pentru a cumpăra și exploata moșiile din țară – fie chiar după regulile cele mai înaintate ale științei – cultura mare nu va fi decât o unealtă și mai perfectă pentru aservirea poporului românesc, o unealtă în favorul căreia acesta n- ar avea datoria de-a face nici un sacrificiu care să producă neegalități.

Dar aceasta o știe și d. Holban singur.

Știți că în Moldova, până la reforma rurală, clasa marilor noștri cultivatori se compunea mai exclusiv din oameni de considerațiune, cari, prin deprinderile lor, prin cultura lor intelectuală, prin averea lor, prin moravurile lor creștine și prin pozițiunea ce ocupau în societate, erau ținuti de mii de împrejurări să stăpânească patimile excesive ale egoismului și deseori sătenii găseau în acești oameni patroni și protectori binevoitori.

Astăzi însă, cu cât agricultura noastră se înstrăinează cu atât demnitatea omenească scade, cu atât viciile se răspândesc mai repede și corump caracterul escelent și onest al laborioșilor noștri săteni.

Dar de unde vine înstrăinarea agriculturii noastre decât din lupta dintre capitalul bănesc (străin) și cel imobiliar, dintre ban și moșie?

Ne pare bine că liberalismul extrem al unui fracționist s-au convertit la o manieră de-a vedea atât de reacționară încât recunoaște că vechii proprietari istorici, principum gratia, boierii, erau protectori ai poporului, că poporul era onest și laborios; pe când astăzi, când banul guvernează, poporul se corumpe.

În soluțiunea cestiunii tocmelelor cată să venim cu toții la convingerea că capitalul imobiliar, sub forma istorică de moșie, are cu totul alt caracter decât banul; că soarta moșiei atârnă de soarta muncitorului, bunăstarea proprietarului de bunăstarea țăranului, ceea ce nu este la capitalul bănesc,

cari are libertatea de a se plasa în orice punct al universului [î]i convine.

Iată fața economică a cestiunii noastre etnologice. atât de adevărate și atât de rău înțelese de mulți. Noi suntem convinși că între capitalul fonciar istoric și între populația pământeană există o absolută identitate de interese, pe când capitalul bănesc e, prin natura lui, cu totul indiferent față cu soarta locuitorului țării. De când, prin era liberală, banul a devenit elementul determinant în chiar politica țării, de când el este măsura oamenilor și a lucrurilor, de atunci țăranul sărăcește și averea se urcă numai în orașe și chiar aci nu în populațiunea română, ci în cea străină. Nu se intervertesc factorii ecuațiunii sociale, ci devin cu totul alții,

Avem a calcula astăzi cu factori cari înainte, în vechea noastră organizație, lipseau cu totul, avem pe străin cu puterea strivitoare a capitalului bănesc față cu românul care amenință a cădea în robia celui dendâi, a deveni o simplă unealtă pentru fructificarea capitalului lui.

Când se vorbește de posidenți și proletari nu este indiferent, din punct de vedere național și istoric, cine e posident, cine proletar. În evul nostru mediu se știa atât de bine aceasta încât străinii de altă lege erau opriți de-a avea moșii, iar domnii espropria cu bani din visterie chiar pe străinii ortodocși. De aceea însă pe atunci țările noastre erau o patrie, nu un otel, naționalitatea o cestiune de valoare istorică, nu o cestiune de pungă. Din acest punct de vedere – al relațiilor firești dintre proprietatea fonciară istorică cu muncitorul agricol – trebuie se se rezolve cestiunea tocmelelor, nu dintr- acel, cosmopolit, al raportului între capitalul bănesc și salahorie.

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA

1 ianuarie – 31 decembrie 1881

TIMPUL

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC

Editura Academiei RSR, 1985-1989

Vol XII

Mihai-Eminescu.Ro